

דף יז

'הני מילי לענין פוזר קש"ב'. ר' דפון"ר היינו ר'גל'. וכמה פירושים לדבר: לענין הזכרה בתפלה ובברכת המזון שאין שם 'חג הסוכות' עליו אלא שם לעצמו; לענין לינה בירושלים לאחר הרגל; לענין דחיית אבילות. ע' בראשונים.

ולכל הפירושים מוסכם הדבר שחכמים תקנו להזכיר בתפילה 'שמיני עצרת' ולא 'חג הסוכות'. [הלכה זו נכללת ב'רגל' כאמור, או ב'ברכה'].

ולכאורה היה נראה שאם שכח ואמר 'חג הסוכות' בתפילת שמיני עצרת – צריך לחזור ולהתפלל שהרי שינה ממשבע שתקנו חכמים. ואולם הט"ז לא כתב כן (ע' שערי תשובה תרסח – מחלוקת הפוסקים), מפני שבלשון התורה מצינו ששמיני עצרת נקרא 'חג הסוכות'. וכן יש להורות להלכה שאם נזכר לאחר שסיים את הברכה, אינו חוזר. [אלא שאין מובן טעם הדבר, הלא שינה ממשבע התפילה, ומנין לחדש שרק לכתחילה הצריכו כן. וצריך עיון] (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ג צז).

וכן פסק הגרש"ז אויערבך זצ"ל שאם אמר 'חג הסוכות' יצא – שהרי הוא נקרא שמיני לסוכות ומשמע מזה שהוא המשך לחג (ע' הליכות שלמה סוכות יב, ח). וע"ע במובא בסוכה כח: אודות שם 'חג הסוכות' על שמיני עצרת. וגדולה מזו פסק הגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל (אור לציון ח"ג יח, יג) שהאומר בשלש רגלים 'את יום הזכרון הזה' – יצא, מפני שכתוב ברגלים 'זהו לכם לזכרון' – הרי ממשבע הברכה לעכב נקבע לפי לשון התורה. ואולם יש חולקים על הוראה זו. ע"ע בשיעורי הגריד"ס סוכה מז.

(ע"ב) 'מאי לא אין לה יום טבוח כלל'. פירוש, כשאפשר להקריב ביום טוב ולא הקריב, אבל אם אי אפשר כגון שחל בשבת, הלא שנינו שלדברי הכל יום טבוח לאחר השבת (מהרש"א. ע"ע"ש). ובטורי אבן פירש דסלקא דעתין שיש לו תשלומין ביום שלמחרת בלבד ולא יותר. והנצי"ב הקשה על פירוש זה ופירש הוא שבמקום אונס ודאי יש לו תשלומין, ורק כשפשע ולא הקריב סלקא דעתין שאין לו תשלומין. ע"ש.

'דאי אשמעינן בהא, בהא קא אמרי בית שמאי משום דאפשר למחר, אבל הכא אימא מודו לביית הלל'. אף על פי שטעמם של בית שמאי משום לכס – ולא לגבוה (כבביצה יט), ואם כן כיצד יתכן לעבור על איסור מלאכה ביום טוב מחשש שמא יפשע. ויש לפרש שודאי כלפי עולת ראייה לא היתה שום סברא שידחה, אבל חגיגה (לפרש"י ותוס') שאינה קריבה ביו"ט לבית שמאי) יש לומר שמדין תורה קריבה ביום טוב שהרי יש בה אכילת הדיוט, אלא מדרבנן אסור כי יכול להקריבה מאתמול, וכיון שאינו אלא איסור דרבנן, סלקא דעתין שלא אסרו כשאי אפשר למחר (עפ"י שבט הלוי ח"א קסא). עוד יש לתרץ בפשיטות שאמנם לפי האמת ודאי אין סברא לחלק, אבל סלקא דעתין שאין טעם בית שמאי מדאורייתא אלא מדרבנן, ולא גזרו אלא בדאפשר למחר.

'אי הכי ניפשוט מינה דחד יום טבוח. אימא ימי טבוח'. וממה ששנינו במשנתנו 'יום טבוח' אינו מקשה – כי המשנה לא נחתה למספר הימים שאפשר להביא קרבנות, משא"כ הברייתא. ועוד, בברייתא אמרו 'שוב אינו חוגג' ולכך מדייק שמשמע שאין אפשרות להקריב יותר מיום אחד (עפ"י מהרש"א). עוד אפשר שהמשנה נקטה 'יום טבוח' משום הסיפא, אין כה"ג מתלבש בכליו וכו' – שזה רק ביום אחד, ביום שלאחר השבת. ולפי האמת, אעפ"י שבברייתא גורסים 'מי טבוח' קבעו יום מסוים אחד להבאת הקרבנות כמשמעות המשנה, וטעם הדבר כדי למנוע איחורים ופשיעה, וכן משמע בתוס'.

יש מי שהסביר ענין חשיבות יום זה [שהוא המקור לאסרו-חג. ע' מגן אברהם תצד סק"ד], מפני שהוא היום שניתנה בו תורה, יום לאחר ו' בסיון (עפ"י נפש חיה (לר"ר מרגליות) תצד. וע"ש רמז בכינוי 'יום טבוח'). ובוה יש לישב מה שהקשה במשנה למלך (כלי המקדש וי) על השו"ע שאוסר להתענות יום אחר שבועות ולא כתב לאסור ביום שלאחר שאר המועדים, והקשה מאי שנא יום שלאחר שבועות משאר שבעת ימי תשלומין, אך להאמור יש חשיבות מיוחדת ליום שלאחר שבועות שהוא 'יום טבוח' גם כשחל יום טוב בימי חול. ויש לזה מקור מהגמרא דלקמן יח סע"א, ע' להלן.

'מצוה למימני יומי... ומצוה למימני שבועי'. על שיטת הראשונים במנין השבועות – אם הוא מהתורה אף בזמן הזה, והאם היא מצוה נפרדת ממנין הימים, והאם היא קיימת רק בתשלום שבועות שלמים – ע' במובא במנחות סז.

וקראתם... ובקצרכם... איזהו חג שאתה קורא וקוצר בו הוי אומר זה חג עצרת. לכאורה משמע שהקצירה ביום טוב אסורה מהתורה, שלכך אין לפרש הכתוב על שאר ימים טובים, אבל אין כן דעת הרמב"ם (יום טוב א,ה-ז ומגיד משנה) והרא"ש (רפ"ג דביצה) ועוד. ואפילו כשקוצר שלא לצורך אוכל נפש אין בזה איסור תורה, שהרי קיימא לן מתוך שהותרה מלאכה לצורך אוכל נפש הותרה שלא לצורך. יש מי שתרץ שכאשר עושה מלאכה בשביל יום אחר ולא בשביל אותו יום, הכל מודים שאסור הדבר מהתורה [ואין אומרים 'מתוך' אלא כשעושה לאותו יום אלא שאין בדבר צורך היום] (שער המלך יום טוב פ"א סוף ה"ד, עפ"י הר"ן. וע"ע מרומי שדה).

ויש מתרצים (על דרך שפרשו התוס' להלן יח). שכיון שהסמיכו חכמים איסור קצירה ביום טוב על הכתוב (כמבואר בירושלמי 'אך אשר יעשה לכל נפש... ושמתם את המצות' – מלישה ואילך), אין מסתבר להעמיד הכתוב על קצירה ביום טוב [שאי אפשר שהכתוב המפורש יסתור את הדין שיש לו סמך בכתוב. ע' דוגמא לזה בשו"ת פרי יצחק ח"א לא].

ופירוש זה צריך באור [וכן פירוש התוס' להלן יח. גבי חול המועד], הלא סוף סוף אין לנו מקור מדאורייתא לתשלומין, שהרי זה שאנו נאלצים להעמיד הכתוב על יום אחר ולא על יום טוב, אינו אלא משום שחכמים אסרו לעשות מלאכה, אבל מקור מדאורייתא אין לנו.

ומוכח מכאן שענין 'אסמכתא' אינו סימן בעלמא שרמזו החכמים מהכתובים אלא התורה עצמה רמזה לנו הדבר, אלא שלא כתבה כן בפירוש להיות בגדר חיוב של תורה רק מסרה הדין לחכמים (וכמו שהאריך בזה הריטב"א בראש השנה טז. ע' במובא בברכות מא). ואם כן יש כאן הכרח דאורייתא שאין הכתוב המפורש מדבר ביום טוב, שאי אפשר שהוא יסתור לדין שרמזו בתורה כאסמכתא.

ויש מפרשים על פי דברי הרמב"ן (אמור) שהעוסק ביום טוב בכל היום וטורה באיסורי שבות, עובר מן התורה על מצות עשה דשבתון. והכי נמי קצירה רגילה שיש בה טורה מרובה יש בה איסור תורה (עפ"י מאור ישראל ועוד).

*

בפרשת פינחס נאמר 'חג' ברגלים מלבד בעצרת. טעם הדבר, כי פעמים שאין מביאים חגיגה בחג העצרת – כשחל להיות בשבת, שיום טבוח אחר השבת ולבית שמאי אף כשחל בחול, לפרש"י ותוס'!, מה שאין כן בפסח ובסוכות, לעולם מביא בימות החג. ואולם בפרשיות משפטים תשא וראה שלא הוזכרו הקרבנות, נאמר שם 'חג' גם בעצרת.

(עפ"י בעל הטורים ומשך חכמה פינחס. וע"ע מש"ח תשא לד, כא)

זו מחלוקת ראשונה שהיתה בין חכמי ישראל (ירושלמי); יוסי בן יעזר, יהושע בן פרחיה ויהודה בן טבאי הנשיאים, ואבטליון ושמאי (וביתו) אבות-בית-דין, כולם אמרו שלא לסמוך משום איסור 'שבות' שאסרו חכמים להשתמש בבעלי חיים בשבת, והרי הסמיכה נעשית בכל כחו. יוסף בן יוחנן, ניתאי הארכלי ושמעון בן שטח אבות-בית-דין, ושמעיה והלל (וביתו) הנשיאים, אמרו לסמוך.

[לדעת חכמים דלא כרבי מאיר, יהודה בן טבאי אב-בית-דין היה ושמעון בן שטח נשיא]. ישנה דעה (רבי יוסי בר' יהודה בביצה כ) שמחלוקתם היא על עיקר דין סמיכה; האם שלמי חובה טעונים סמיכה כשלמי נדבה אם לאו, ולא משום 'שבות'. ויש דעה (רבי יוסי שם) שלפי כולם צריך לסמוך ונחלקו האם תכף לסמיכה שחיתה אם לאו. (וכן נראה שנקט רבי יוחנן. ומה שאמר שנחלקו ב'שבות' יש לפרש כיון שלב'ש אין צריך לתכוף הסמיכה לשחיתה, שוב לא התירו איסור שבות. ובוזה אתי שפיר שרבי יוחנן אינו חולק על התנאים. וע' בשפת אמת ובמרומי שדה).

להלכה סומכים על הקרבן ביום טוב, ואעפ"י שהסמיכה נעשית בכל כחו.

דין סמיכת נשים על הקרבן – נתבאר בעירובין צו.

דף יז

טו. א. האם מביאים עולות ושלמים ביום טוב?

ב. מהו 'יום טוב' ומהם דיניו?

ג. מי שלא הקריב קרבנותיו בעצרת – עד מתי יש לו תשלומין?

א. נדרים ונדבות אינם קרבים ביום טוב, בין עולות בין שלמים. לבית הלל, עבר והקריב עולות נדבה – אינו לוקה, ויש אומרים שאין איסור אלא מדרבנן. ויש דעות שעולות נדבה קרבות ביום טוב. (נתבאר בביצה יט-כ).

עולות התמיד והמוספים, וכן שלמי ציבור בעצרת – הכל מודים שקרבים מפני שקבוע להם זמן. עולות ראייה; לבית שמאי אינן קרבות (הוא לבדו יעשה להם – ולא לגבוה; וחגתם אתו חג לה' – חגיגה בלבד ולא עולת ראייה. עפ"י ביצה יט). ולבית הלל קרבות (חג לה' – כל דלה' וגם משום 'מתוך', והלא צורך קצת יש בדבר (עפ"י תוס' ביצה יט. ויש סוברים שאין אומרים 'מתוך' בשחיתה אלא בהוצאה ובהבערה). שלמי חגיגה; לפרש"י כאן (וכן סייעו התוס' מהירושלמי), לבית שמאי אינם קרבים ביום טוב [ודוקא שלמי שמחה קרבים, שהם בכלל 'לכם' מהרש"א], ואין כן פשטות הסוגיא בביצה (יט) ובמגילה (ה). יש מפרשים בדעת רש"י שהוא איסור מדרבנן, גזרה אטו עצרת שחלה בשבת (ובה תודה). ויש מי שכתב שאין איסור אלא באופן שיכול להקריב חגיגה מערב יום טוב, אבל כשחלה עצרת באחד בשבת, מותר להקריב חגיגה ביום טוב עצמו (עפ"י שבת הלוי ח"א קסא. וע"ע פירוש אחר בדברי רש"י, בחדושי הנצי"ב).

ב. 'יום טוב' הוא יום הבאת קרבנות העצרת שלא היה אפשר להביאם ביום טוב, כגון שחלה בעצרת בשבת – עולות ראייה ושלמי חגיגה קרבים למחרת. ולבית שמאי, גם כשחלה עצרת בתוך השבוע, אין קרבים בו קרבנות ראייה (ושלמי חגיגה – לרש"י ותוס') וקרבים למחרת. ולדבריהם אם חלה עצרת בערב שבת, יום טובה לאחר השבת.

אין כהן גדול מתלבש בכליו (פרש"י: בכלים נאים, בביתו ובשוק. תוס': אינו לובש שמונה בגדים ועובד),

ומותרים בהספד ובתענית – שלא לקיים דברי האומרים עצרת אחר השבת. ודוקא כשחל יום טבוח ביום ראשון, אבל ביום אחר – אין לספור בו. וכמעשה שמת אלכסא בלוד ונכנסו כל ישראל לסופדו ולא הניחם רבי טרפון (להלן יח.).

- א. יש להוכיח שיום טבוח אסור בהספד אף בזמן הזה, שהרי מעשה דרבי טרפון לאחר החורבן היה (תורי"ד כאן; והובא בשבלי הלקט, וכן הביא במחזיק ברכה או"ח תצד, ד. ויש מהפוסקים שאוסרים בהספד בכל אסור-תג. ע' או"ח תצד, ב). ויש מי שכתב בדעת הרמב"ם שלהלכה בזמן הזה אין איסור הספד ביום טבוח, שרבי טרפון יחידאה הוא וחכמים חולקים עליו (עפ"י אבי עזרי סוף הלכות יו"ט).
- ב. מהתורה ודאי אין מצות שמחה ביום טבוח, ואין מביאים שלמי שמחה אלא ביום טוב עצמו (עפ"י טורי אבן ר"ה ו: ד"ה שמחה; מנחת חינוך תפח, ה).
- ג. אף על פי שיום טבוח מותר מהתורה בעשיית מלאכה כמבואר בגמרא, מדרבנן אין מותר אלא לצורך אכילתו לאותו יום (תוס' כאן עפ"י הירושלמי). ויש סוברים שאסור מהתורה במלאכה שאינה לצורך היום, משום הבאת הקרבן (עתוס' פסחים ג. וע"ע משנה למלך כלי המקדש ו, י).
- ד. בשפת אמת צדד לומר שעצרת שחלה בערב שבת, לבית הלל אסור להקריב ביום ראשון – שלא לחזק ידי הצדוקים, ומי שלא הקריב ביום טוב יקריב מיום שני ואילך.

- ג. עצרת יש לה תשלומין כל שבעה. (אם מהקש עצרת לחג הסוכות (רבי אלעזר א"ר אושעיא), אם מוקראתם... ובקצרכם – איזה חג שאתה קוראו וקוצר בו – זה עצרת (רבי אליעזר בן יעקב), אם מוחג הקציר – איזה חג שאתה חוגג וקוצר בו – עצרת (ריש לקיש. ורבי יוחנן דחה דרשה זו).]
- מי שאינו ראוי ביום טוב של עצרת, כגון חגור הפטור מראיה, ונעשה ראוי אחר כך – אינו מביא בימים שלאחר מכן (תוס' לעיל ט. ויש מפקפקים בדבר. ע' שאגת אריה קד).

דין שמיני עצרת רגל בפני עצמו לענין פו"ר קש"ב, ודין לינה בירושלים ברגלים – נתבאר בסוכה מז.

דף יח

טז. מה המקור לאיסור מלאכה בחולו של מועד?

דרשו בברייתות כמה דרשות על איסור מלאכה בחולו של מועד; את חג המצות תשמר. שבעת ימים... (רבי יאשיהו); הואיל וקרוי מקרא קדש וגם יש קדושה לפניו ולאחריו (רבי יונתן); כל מלאכת עבודה לא תעשו... שבעת ימים (רבי יוסי הגלילי); אלה מועדי ה' מקראי קדש (רבי עקיבא); ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה"א לא תעשה כל מלאכה – מה שביעי עצור אף ששת ימים עצורים, אבל לא בכל מלאכה שכן נאמר וביום השביעי עצרת – הא, לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מותרת.

נחלקו הראשונים האם כל אלו דרשות גמורות הן ומלאכת חול המועד אסורה מהתורה [אלא שמסר הכתוב לחכמים לקבוע מה בכלל האיסור ומה לא], או אינן אלא אסמכתאות וכעין דאוריתא. ויש אומרים שמהתורה אין איסור אלא בדבר שאינו אבד ושלא לצורך המועד, וחכמים אסרו אף לצורך המועד ואף בדבר האבד באופנים מסוימים. ע"ע מו"ק יא.